

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 5. maja 1910.

Leto II.

Nova pota.

Princ Fr. Vindišgrec je opazoval gospodarske razmere v južni Ameriki. Videl je, kako malo dobijo v Braziliji, ki sama pridelava skoro tri četrtine vse kave na svetu, kmetje za svoj izdelek. Kmet, ki dela, še skoro shajati ne more; vsem drugim, ki s kavo kupčujejo, se prav dobro godi. Od gospodarja jo kupi prekupec. Ta jo prodaja trgovcu; ta zaklada veletržca, ki jo pošilja v Evropo. Ko se kavo iz ladij spravi, jo dobi veletržec v primorskem mestu, da jo odda prekupcu, ti agentom, od teh pride na veletržca v večjih mestih, ki zalagajo kramarje, od katerih jo kupujejo navadno ljudje. Tako gre kava skozi osem tujih rok, predno pride od kmeta do vživalca. Vindišgrec je nasvetoval, da bi avstrijska vlada napravila v lastni upravi vso to kupčijo in kar naravnost od kmeta v Braziliji kavo kupila in jo pri nas kakor sol po gotovi ceni ljudem prodajala. — Ne bi bilo napačno, ko bi naši izseljenci šli v rodovitne kraje Brazilije in se lotili pridelovanja kave, katero bi pokupila država za monopol. Nobeden drugi trgovec bi ne smel potem naravnost kave kupovati.

Našemu ministrstvu je bil ta predlog prav všeč in začeli so premišljevat, koliko bi se dalo pri tem neki za državo zaslužiti. Kmalu so bili na jasnem. V našo državo se vpelje sedaj na leto 550.000 meterskih stotov kave. Od te pride 510.000 stotov iz Brazilije in 40.000 stotov iz drugih dežel. Kmet v Braziliji prodaja kavo 1 kg navadno po 40 vin. Da so slabše vrste tudi veliko cenejše, je umevno. Ko pride kava v Trst, stane že 85 vin. 1 kg, dasiravno ni vseh stroškov niti 5 vin. pri kilogramu. Zaslužek se prime raznih rok. Kava iz drugih dežel, katere pa naše ljudstvo skoro prav nič ne povžije, stane v Trstu 1 K 28 vin. Od vsakega kilograma kave se plača 88 vin. carine, da

se sme v cesarstvo vpeljati. S colnino stane torej 1 kg v Trstu 1 K 73 vin. Pri nas se splošno prodaja navadna kava po 2 K 20 do 2 K 60 vin. Izračunali so torej, da bi brazilijanskemu kmetu lahko plačali 30 vin. več za 1 kg, torej za 1 stot že 30 K, pri nas bi se dobila kava boljše, kakor je zdaj po 50 vin. 1 kg ceneje in država bi imela še 27 in pol milijonov kron čistega dohodka. Ta znesek bi koristil vsem državljanom, ko bi ne bilo treba drugih davkov plačevati, v kolikor bi nadomestil. Ljudje se gotovo ne bi pritožili, ko bi kavo toliko ceneje dobili. Da bi pa trgovci in vsi prekupci, kateri zdaj tako lahko pri tej kupčiji dobro služijo, bridko zdihovali, je seveda gotovo.

Pri ministrstvu so bili prav prijazni temu nasvetu, ker bodo prizadeti večinoma tuji kapitalisti in šele posredno tudi domače tvrdke. — Umni možje, kateri natančno opazujejo gospodarsko življenje, so že davno prišli do prepričanja, da se bodo morali državni monopoli vpeljati za celo vrsto predmetov, pri katerih zdaj kapitalisti na škodo ljudstva množijo svoje milijone. Monopoli nesejo veliko. Tako dobi naša država od samega tobaka na leto čez 200 milijonov. Sol nese do 50 milijonov. Ravno ti davki se najmanj čutijo. Vsak dobi tudi dobro in pošteno blago. Če se je torej pri tobaku in soli monopol tako dobro obnesel, zakaj bi še drugod ne poskusili, dobiti državi novih davkov, da ne bo iskala vijakov tam, kjer so revni stanovi najbolj prizadeti. Dobro bo tudi, če bodo mogli ljudje potrebne reči ceneje dobiti in z jamčene kakovosti.

Le poglejte kupčijo s cementom. Komaj par let je od tega, ko so prodajali stot za 6—7 K. Danes ponujajo tovarne cement po 3 K 10 vin. 100 kg. Delavci so bili poprej veliko cenejši kakor so zdaj. Odkod pač ta čudna prikazen? Bogatini so se med sabo skregali, na novo osnovane tovarne so za-

čele dobro zavozlano štreto kartela s cenejšimi ponudbami mešati, kartel se je razdril, koncem leta mine, cene so padle za 100%. Menite, da imajo zdaj zgubo? Gotovo ne. Kaže se pa očitno, kako so izžemali kapitalisti ubogo ljudstvo. Ljudje pravijo, da je po tej ceni boljše kupiti cement kakor apno. Ko bi ga prodajali pred leti za pošteno ceno, bi si naše ljudstvo milijone prihranilo in bi vse drugače uredilo svoja poslopja, kanale, vodnjake, sploh vsa zidarska dela. Te razmere silijo državo, da vzame izdelovanje cementa v svoje roke in cement ljudem po primerni ceni prodaja.

Prav isto se godi s sladkorjem in še posebno z železom. Mogočne tovarne so sklenile kartel, to je zvezo vseh avstrijskih tovarn, da bo vsaka proizvajala le določeno množino železa in ga po določeni ceni v določeni kraj prodala. V tisti kraj ne sme nobena druga siliti. Kljub visoki carini pa železne nemške tovarne, ki morajo plačati carino in dražjo vožnjo, še vendar pri nas shajajo.

Znano je tudi marsikomu, kako so padle cene petroleju, ko se je kartel pred letom razbil. Še huje je pri rudokopih in raznih proizvajalnih tovarnah. Ravnatelj imajo plače na stotisoče, razni upravni svetniki vlečejo visoke odstotke in koncem leta plačajo delničarjem še po 6 do 20% od akcije. Dobiček vsega dela spravijo le nekateri v žep, ki z vsemi poštenimi in nepoštenimi pripomočki podražujejo najpotebnejše reči. Ljudstvu se počasi odpirajo oči in vedno silneje se vzbujajo zavednost, da ne smemo več pitati samih bogatinov. Ker hoče biti država oče svojim narodom, zato naj vzame v roko to gospodarstvo ter vse pravično razdeli, da bodeta mogla tudi kmet in delavec živeti.

Mnogi gospodki bodo dejali: »Če se naj vse podržavi in postane državni monopol, potem naj prevzame država

tudi prodajo žita, živine, mleka in vseh ostalih živil v svoje roke, da nas ne bodo kmetje več tako odirali. Za kmetijstvo bi bil ta predlog prav ugoden. Ko bi računali glavnicu, ki je v posestvu, živini in orodju ter vse kmetovo delo, ki ga opravi s svojo družino, bi videli, da so poljski pridelki v primeri z izdelki tovarn še vedno veliko poceni. Kmet bi dobil potem dostojno plačo svojega dela ter bi veliko lažje izhajal kakor zdaj. Ali ni največja neumnost, da stane 1 liter piva dvakrat in liter žganja devetkrat toliko kakor 1 liter mleka. Ravno pri mleku se kmetu komaj njegov trud izplača, pri goveji živini pa še svojega nazaj ne dobi.

Sicer še misliti ni, da bi se v dolednem času vse podržavljenje izpejlalo. Gotovo bi bilo izmed vseh vrst gospodarstva ravno kmetijstvo prav zadnje, ker najmanj nese. Upati ne moremo, da bi začela država kmalu v svoji upravi preskrbovati cement, železo, premog, sladkor ali petrolej, kjer bi bilo treba najprej začeti. Kapitalisti so premočni in znajo prav spretno braniti svojo korist. Nasprotno pa nima dozdaj država moč v ministrstvih, ki bi šli z odločnostjo v boj proti bogatim. Reveži jim ne morejo veliko škodovati, bogatini lahko vedno nagajajo.

Ker se vendar razširja glas o neznesni draginji in se mora s tem pečati državni zbor, je prav gotovo, da bodo našli pravega krivca in mu porazili dovodne žile vedno večjega bogastva. Ljudstvo bo od dne do dne silneje zahtevalo podržavljenje mnogih vrst gospodarstva. Ne poslanci, ne vlada, niti bogatini ne bodo ustavili novega toka. V tej smeri moramo priti do nove poti proizvodnje in nove poti indirektnih davkov.

Marsikomu bo prišlo pri tem na misel: Ali ni to podržavljenje gospodarstva socializem? Ali naj postanemo socialni demokratje? — Če se razume pod socializmom varovanje revnih in slabih, pametno proizvodnje, dostojne cene, če je socializem pomoček, da nas kapitalisti ne oskubijo, potem smo vsi socialisti, seveda krščanski, ker ti hočejo urediti razmere med delavcem in delodajalcem na krščanski podlagi. Zasebna last ostane nedotaknjena, vsak dobi plačo po svojem delu in trudu, država pa varuje vse. Kakor oče nadzira gospodarstvo in skrbi za svoje otroke. To bi bila resnično nova pot do boljše sreče.

Pšenica 1910.

Mnogi kmetje so se bali, da bo cena pšenice vsled lepega stanja lanske setve precej padla. Res je šla cena za 2 do 3 K pri 100 kg nazaj, toda še vedno ima veljavo, da se delo izplača. Kakor kaže sedanji svetovni položaj, bo cena ostala še precej let visoka, če se kaj posebnega ne zgodi. Vzrokov je več.

Pšenični kruh imajo povsod radi, če si ga le morejo privoščiti, ker je veliko lažji in tečnejši kakor črni. Čim bolj se je množilo ljudsko premoženje, čim večje zaslužke so imeli delavci, tem več se je povžilo belega kruha. Tudi kmet ni hotel več ovsenjaka žuliti in si je pomagal z boljšim. Ko so v Ameriki začeli pridelovati pšenico v ravnini Misisipija in velikih jezer in obširnih zahodnih ravnin, so v Evropi sploh mislili, da se v naših deželah pridelovanje žita ne bo izplačalo. Po tridesetih letih se nam pa kaže nasprotna podoba. V Zedinjenih državah je vsa dobra zemlja obdelana. Zdaj hočejo pridelovanje pomnožiti z izsuševanjem močvirij in z boljšim pridelovanjem. Pred leti niso prav nič gnojili. Zemlja, ki še sploh ni bila obdelana, je kar sama rodila. Ti srečni časi so tudi Amerikancem minuli, zdaj morajo gnojiti. Število prebivalstva je narastlo, da kljub najboljšim letinam in vsemu gnojenju le malo izvažajo. Leta 1883. so pridelali 451 milijonov bušlov (1 bušel je 26 kg, torej bi bilo to okoli 117 milijonov stotov). Izvozili so pšenice v Evropo 149.5 milijonov bušlov, torej 33 % vse žetve. Leta 1908. so pridelali 666 milijonov bušlov, izvozili kljub dobri letini le 115 milijonov bušlov ali 17.5 % vse žetve. Letos pozimi je bila pšenica v Ameriki dražja, kakor v Evropi. — Može, ki ta razvoj že dolgo zasleduje, pravijo, da Amerika v 15 letih še sama zase ne bo imela zadosti pšenice. Amerikanci zdaj še toliko kruha ne pojedjo, kakor pri nas. Neki številkar Snov je hotel natančno vedeti, koliko delavske, kmečke in meščanske hiše kruha na leto pojedjo. Naprosil je 1694 družin, ki so šteje 8226 glav, naj vsako kilo moke in žita, ki se porabi natančno zapišejo. Tako so zvedeli, da poje vsak Amerikanec nekaj nad 5 mernikov pšenice na leto. Na Francoskem pride na glavo prebivalstva 8 mernikov, na Angleškem 7, pri nas povprečno 2 do 4 mernike pšenice. Pač se pa porabi pri nas, ki smo hudi kruhovci, veliko drugega žita. Navadno gre pri družinah na teden 1 mernik za kruh in na 14 dni 1 mernik za sok in žgance v mlin, če šteje družina 5 do 6 glav. Tako porabi vsaka oseba 12 do 15 mernikov žita na leto.

Pri Amerikancih pride še nekaj drugega v poštev. Dosedaj so imeli tam neizmerne množine goveje živine, ki se je pasla po razsežnih prerijah, to je velikih ravninah z visoko travo, kjer je živina dobila vedno dobro krmo. Ker so ravnine izorali za žito, so morali divjo govedo seveda pobiti. Še leta 1904. so izvozili 593.000 glav goveje živine, lani le 208.000. Govejega mesa v sodih in tonah so izvozili leta 1906. 601 milijon funtov, leta 1909. še 419 milijonov. Največ je dobila Severna Amerika za prešiče, ki povžijejo večino pridelane turšice. Leta 1906. so izvozili 1465 milijonov funtov prešičjega mesa, leta 1909. le 1053 milijonov. — Izvoz vedno bolj

pada, ker se množi domače prebivalstvo, ki tudi hoče meso uživati. Meso bo tudi v Ameriki vedno dražje, kar se že zdaj kaže v številkah.

Pred 20 leti so Amerikanci imeli polovico svoje hrane v mesu. Pri nas uživamo kruh, žgance, zelje, krompir in vse drugo dobro in slabo. Le včasih kakor priboljšek pride nekoliko mesa v lonec. Tam so imeli polovico vse hrane v mestu. Po 170 funtov mesa je prišlo na vsakega Amerikanca. Zdaj je pa že malo manj kakor tretji del mesne hrane. Mesa bo gotovo vedno manj in tako se bodo morali lotiti vedno bolj kruha in močnika, če ga tudi doma niso marali. Izmed ostalih ameriških držav izvažata posebno Kanada, ki je na severu Zedinjenih držav, in Argentina, ki je doli pod ravnikom, veliko pšenice. Kanada je dobila lani nad 600 milijonov kron za pšenico. Od Argentine so pa več pričakovali. Doli je še veliko neobdelane ravnine, ki čaka pluga. Toda kmalu bo tudi tam pomnoženo prebivalstvo samo povžilo domači pridelek. Na teden izvozijo zdaj iz Argentine 4000 do 7000 vagonov, ki so vredni 10 do 17 milijonov kron. Lanska pšenica je prav drobna. Menda je veliko trpela vsled suše.

Prva pšenična dežela na svetu je brez dvoma Ruska. Le od lanske žetve so dosedaj izvozili za 1100 milijonov kron pšenice. Le zadnji teden meseca marca so izvozili 12.000 vagonov. Tam ob velikih rekah, ki so tisočletja plavile blato na ravnine, je debela mastna prst, gotovo najbolj rodovitna zemlja na svetu. Rusija ima pa tudi v Sibiriji pokrajine, večje od našega cesarstva, ki imajo prav dobro zemljo za pšenico. Ko bi imeli še malo bolj skrbno vlado, poštene uradnike in ljudi, ki bi se brigali za povzdigo kmeta, bi bil ruski mušič kmalu prvi kmet v Evropi. Tako pa plača z bogato žetvijo komaj svoje davke.

Tudi Srbska, Bolgarska in Rumunska imajo zelo lepo polje. Izvažati morejo na milijone stotov. V našem cesarstvu je pšenica najboljša na Ogrskem. Tam je zemlja prav kakor na Ruskem. Ni treba gnojiti, rodi kar sama od sebe.

Letos se hvalijo povsod, da so setve dobro prezimile. Le na Ruskem so začeli pomladi tožiti, da je pšenica vsled mraza in slane veliko trpela. Kakor se je zdaj izkazalo, so bile te pritožbe le bolečine ruskih judov, ki bi radi na cene pritisnili in svoje blago drago prodali. Ker ni bilo drugega pripomočka, sta morala mrz in slana nastati. Tudi v Ameriki so imeli pšenični milijonarji jednake bolečine. V najrodovitnejšem kraju — v Kansasu — je moralo priti slabo vreme, da so mogli s cenami poskočiti. Ker se v Evropi niso dali prepričati, se je stanje zopet izboljšalo. Nemški in angleški trgovci niso hoteli plačati in Amerikanci so šli lepo s cenami nazaj.

Žitna kupčija je zelo občutljiva

stvar, skoro taka kakor stare ženice, ki iz komarja slona napravijo. Seveda ne delajo kunštni borzjanci kar tja v en dan, temveč vedno z gotovim ciljem: svoj dobiček kolikor mogoče pomnožiti.

En teden ni dežja. Hitro brzojavijo na vse strani sveta: »Grozna suša, vse uničeno«. Včasih se poslužijo še kakega ministrstva, ki izda poročilo o stanju setev, ki morajo biti slabe, da judje bolj žanjejo.

Ko ti magnetje kupujejo, razširjajo po domačih listih poročila, »koliko pšenice se je v Ameriki, koliko na Ruskem, koliko drugod pridelalo. Vsega bo preveč. Hitro v denar, kdor noče izgube trpeti.«

Cene padejo, judje kupujejo in bogatijo.

Pri nas imamo v varstvo domačega poljedelstva precej visoko carino na uvoz tuje pšenice, kar je gotovo potrebno, če hoče kmet sploh izhajati. 100 kg pridelane pšenice stane kmeta gotovo 20 K, če vse računa. Potem se mu mora plačati tudi kapital, ki je v gospodarstvu naložen.

Ker se prebivalstvo na svetu vedno množi, zato ni pričakovati, da bi pšenične cene šle v bližnjem času nazaj. Zdaj je gotovo še enkrat toliko ljudi na svetu, kakor jih je bilo pred sto leti. Vsi ti hočejo vsaki dan jesti. Iz tega pa izvira za nas več prav koristnih naukov:

1. Pšenica pri nas večinoma dobro uspeva, zato ne kaže v toplih krajih pšenice opustiti, temveč pridelovanje razširiti in izboljšati gospodarstvo, da homo na istem prostoru več pridelali. S skrbno izbero semena in z umetnimi gnojili se dá za polovico pomnožiti pridelok.

2. Pšenica se vedno lahko proda, ajda le v gotovih letinah, če je drugod po domači deželi nimajo. Ajda se rabi le v bližnjih krajih. Po svetu je ne marajo. Kupčija je letos prav slaba in ho vedno slaba, če bo ajda dobro rodila. Sej jo torej le za domačo rabo, za ljudi in za živino. Kar ti ostane njiv od pšenice ali ovsa, zasej s korenjem, z zeleno deteljo ali pozneje z repo, da boš imel dvojni pridelek. Pšenica se proda vsako leto brez težave.

3. Privošči potrebne množino pšenice tudi svoji družini, ker ne gre, da bi domači stradali, ko bi se drugi nasitivali z najboljšim pridelkom.

4. Kaže nam to, da je kmet še vedno steber in poljedelstvo najboljša panoga vsega gospodarstva. Kmeti sami zaničujejo svoj stan, toda zdaj raste poljedelstvo na veljavi in vedno bolj se bliža čas, ko se bodo tudi izgubljeni sinovi radi vračali k domači grudi, ki bo dostojno redila svoje otroke.

Živinorejski svet in dež. živinorejski nadzorniki.

Mnogo je med kmeti govorjenja in ugibanja o novo nameravanem živinorejskem svetu, zato mislimo, da ne bode odveč, če tudi »Domoljub« eno vmes pové. Priobčimo svoje misli v razgovoru.

J a n e z : Ti, France, ali si že slišal, da bodo pri deželnem odboru napravili živinorejski svet? Pravijo, da bode nekako tak, kakoršen je oni pri ministristvu. Kak pa bode pravzaprav ta svet?

F r a n c e : Veš, Janez, živinorejski svet pri deželnem odboru ustanoviti, to je nekaj prav pametnega. Samo ne vem, kake gospode bodo poklicati v ta svet. Če bodo samo učene gospode, potem bodo seveda tako delali, da jih ne bomo mi kmetje razumeli. Če pa bomo sami kmetje, potem pa spet ne vem, kako bomo sklepali. Mlekarski, živinorejski in drugi nadzorniki potujejo na državne in deželne stroške v Švico, na Holandsko, v Nemčijo, Dansko in ne vem še kod, pa nam ne povejo, kaj so tam videli, kako kmetje tam žive in kako v resnici gospodarijo. Če kdo kaj predava ali piše nam kmetom, pravi vsak: Takole je prav, in zakaj je tako in ne drugače. Mi si pa mislimo: Če bi ti, ki nas učiš in nam predavaš, še hotel povedati, kje tako delajo in s kakim uspehom, ter bi hotel priti k nam in bi sam poskusil tako delati, kakor učiš, pa bi te morda ubogali in se ravnali po tvojih nasvetih. Sedaj mi kmetje ne vemo, ali so dobre ali so slabe te goveje in prešičje pasme, ki nam jih dežela in kmetijska družba prodaja; tudi ne vemo, ali so dobra ali so slaba zadružna in deželna posestva, kot središča, kjer naj bi mi dobivali našo plemensko živino; najmanj pa vemo, če ne bomo morali plačevati izgube, ki jih bodo povzročili neizkušeni nadzorniki, ki se ne znajo udomačiti v naših razmerah, vendar bi pa radi imeli povsod glavno besedo.

J a n e z : Ti pa že zmirom zabavljaš. Tudi jaz mislim, da bi bilo najboljše, ko bi gospodje hoteli delati pri nas na kmetih in poizkušati in naših posestvih. Če mi dajo nekaj odškodnine ali nagrade, ali pa če mi odkupijo premovanega bika od moje sivke, ki je najboljša krava in mi dá tudi po 15 litrov mleka na dan, bi jim zmirom delal in redil živino, kakoršno bi gospodje radi videli. Sedaj gledam le, da morem živino na kak način v denar spraviti. Živino pa ne kupujejo drugi kot mesarji, ker vsi mislijo, da ne dobijo pri nas tudi dobre plemenske živine. Ampak naša domača živina je vse hvale vredna, da bi jo le znali umno in ceno krmiti!

F r a n c e : Cela stvar je taka: Če bodo v živinorejskem svetu možje, ki vidijo pri nas doma samo slabo živino, slaba gospodarstva in na tujem vse

samo dobro, potem bomo drago, počasi in tudi slabo napredovali. V tem svetu moramo imeti mi kmetje take zastopnike, ki bodo rekli: Najprvo poiščimo doma, kar je dobrega in porabimo to v naših živinorejskih zadrugah; če bode pa dobrega premalo, potem gremo in kupimo kaj res dobrega tudi na tujem. Potem morajo še reči: Denar mora ostati doma, delati moramo dobro in ceno, in delati morajo vsi, tako mali kot boljši kmečki gospodarji; razdelimo torej letni državni prispevek za živinorejo v premijah in nagradah za umno oskrbovana gospodarstva, za lepo živino, vzorne hleve itd. Če bode živinorejski svet tako delal, potem bode videl, da mu bomo vsi kmetje pomagali.

Sedaj tarnajo, da kranjski kmet prodaja najlepšo živino mesarjem. Prekrbijo naj se nam drugi kupci in prodajali bomo isto živino kot prav dobro plemensko.

J a n e z : Ko bi bil jaz pri deželnem odboru, bi v živinorejski svet pozval takele ljudi:

1. dobro izobražene kmetijske strokovnjake, ki delajo v javnosti;

2. boljše kmečke gospodarje, ki imajo večje kmetije in uživajo spoštovanje sosedov, ker znajo dobro gospodariti, in pa

3. zastopnike malih kmetij, katerim gospodarstvo ne nese dosti dohodkov in se morajo baviti še z rokodelstvom ali vzgojo drobnice, kuncev, perutnine itd., da morejo izhajati.

Drugi zastopniki dežele ali države naj se pa določijo, kakor že hočejo gospodje pri deželnem odboru.

V živinorejskem svetu naj bi bili zastopani vsi kmečki stanovi naše dežele, če hočemo delati v prijateljstvu z vsemi in da se bodo vsi zanimali za sklepe sveta.

F r a n c e : Pametno pripoveduješ. Vsaj tudi hočejo take ljudi pozvati v živinorejski svet. Vrhu njih pa še deželne in državne poslance, ki se razumejo na kmetijstvo, da bodo znali uresničiti sklepe v deželnem in državnem zboru. Izobraženih kmetijskih strokovnjakov in učiteljev naj pozovejo večje število, da bodo zastopali različna mnenja, izmed katerih bomo potem najboljše izbrali. Tako kakor je bilo pri sestanku zastopnikov živinorejskih zadrug in živinorejcev meseca prosinca v prostorih mlekarke zveze v Ljubljani, ne kaže postopati, ker bi napravili slabe poizkušnje in po nepotrebem trosili denar. Take pristave se bodo tako obnesle, kakor se obnašajo državne za vzgojo kupljenih žrebet: najslabši težki žrebeti prihajajo n. pr. v žrebčarno v Gradec iz teh pristav, najboljši se pa kupijo na sejmih v Judenburgu, Ensu in pri konjerejcih samih. Na Danskem, pravijo, so živinorejska središča plemenjakov, ampak taka, da se plemenjaki rodijo in vzgojijo na teh posestvih; država pa jih nadzoruje in podpira z denarnimi sredstvi samo tako dolgo, dokler je živina res vredna,

da se jo stavi za vzor plemenjakov. Vzlic temu pa pokupijo zadruga največ bikov od kmetov, kadar so bili premovani na živinorejski razstavi.

J a n e z : Premovanje živine naj bi se dostikrat vršilo v okrožju zadrug in vsako drugo leto priredilo deželno premovanje na razstavi kmetijstva v Ljubljani ali v drugem večjem mestu. Tu naj bi si nabavali zadružne bika. Le premovane bika bi smeli licencovati.

Pri premovanju so pa potrebni živinozdravniki, prav tako kakor pri licencovanju, da ne bomo nagradili tudi bolno živino.

F r a n c e : Jaz bi odobral, da bi se licencovali bika sploh le na razstavah živine pri premovanju. Na ta način bi povzdignili pomen premovanja in bi se ga morali udeležiti tako prijatelji, kakor sovražniki živinorejskih zadrug.

J a n e z : Kaj misliš, kdo bo pa za živinorejskega nadzornika? Ali bode samo eden, ali jih bode več? Kakor sem lansko leto čital v »Narodnem Gospodarju«, bi morali imeti mi Kranjci 12 kmetijskih izvedencev ali nadzornikov, da bi se mogli meriti z Danci. Pravijo pa, da so danski kmetje boljše izobraženi, kakor mi in vendar rabijo še toliko potovalnih učiteljev!

F r a n c e : Kakor jaz vem, hočejo jih nastaviti več. Deželni živinorejski nadzornik pri deželnem odboru bode menda vodil take posle, kakoršne je vodil dosedanj živinorejski in mlekarški nadzornik. Ob nedeljah bode hodil predavat po deželi; ob delavnikih bode pregledoval živinorejske zadruga; največ dni v letu bode pa v Ljubljani v pisarni sestavljal statistične podatke o številu živine, velike in drobne, o uspehih križanja domačih pasem s tujimi, o uspehih krmjenja različne klate, o izboljšanju mlečnosti naših krav itd. Potem bode tudi pisal poučna poročila o svojih potovanjih in druge gospodarske članke. Vse to se bode objavilo v gospodarskih listih, da bodo tudi kmetje kaj izvedeli o tem, kako drugod napredujejo in kako se živinorejski nadzornik trudi za povzdigo živinoreje.

J a n e z : Jaz bi pa skoraj rekel, da ne bomo na ta način povzdignili naše živinoreje. Tudi sedaj smo imeli v eni osebi živinorejskega in mlekarškega nadzornika, pa smo vendar nazadovale v našem mlekarstvu; v živinoreji pa napredovali v številu živinorejskih zadrug, drugod pa nič. Samo predavati ne pomaga veliko, k nam bi moral priti, naša gospodarstva in hleve ogledati, povedati, kako naj jih popravimo in vsakemu obljubiti kako nagrado, če bomo njegove nasvete poslušali; tako tudi z našo živino.

F r a n c e : Imaš prav. Samo s pisanjem po listih in s predavanjem nas ne bodo naučili napredovati. Treba je več vzornih gospodarstev, potem bi se kmetje navzeli duha vzornega gospodarstva in bi neprisliljeni kar sami od sebe izboljšali starokopitnost. Kmetijski nadzorniki bi se pač morali potru-

dit predvsem, da dobimo kmalu v vsaki večji vasi kako vzorno posestvo z vzornimi in praktičnimi kmetijskimi poslopji, z lepo živino in razumnim obdelovanjem polja in travnikov; potem bode naenkrat cela dežela prepredena z vzorgospodarstvi.

Tega pa ne bode mogel opravljati en sam deželni živinorejski nadzornik. Treba jih bode več; vsaj po enega ali dva za Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko.

J a n e z : To mislijo tudi gospodje. Pravijo, da mora imeti vsaka živinorejska zadruga svojega inštruktorja. Take inštruktorje pa hočejo izobraziti v mlekarški šoli na Vrhniki.

F r a n c e : S tako izšolanimi živinorejskimi inštruktorji bomo dosegli prav toliko, kolikor z našimi mlekarji. Naši sedanji mlekarji ne morejo vplivati na ljudi v tem, da bi se res povzdignilo mlekarstvo, ampak samo delajo, kar znajo in pusté, da gre vse v starem tiru. Naši bodoči inštruktorji pa tudi ne bodo zadosti izobraženi za svoj poklic v naših sedanjih mlekarških šolah. Ako bodo kje našli vzorno gospodarstvo, bodo seveda vedeli, da je to nekaj posebnega, ali druge kmete iz njih zastarelih razmer vun izpeljati na pot napredka itd., tega pa ti, v enem letu izučeni, ne bodo zmagovali. Ti možje, ki bodo delovali v živinorejskih zadrugah kot inštruktorji, bi morali imeti vse praktično in teoretično kmetijstvo v mezincu. Drugače utegne kmet reči, da razume od kmetijstva več, kot pa živinorejski inštruktor.

Prav tako pa, kot morajo živinorejski inštruktorji poznati dobro celo kmetijstvo, morajo tudi kmetijski strokovni nadzorniki pri deželnem odboru sodelovati pri praktičnih poizkušnjah na kmetijskih posestvih, da bodo učili iz lastnih izkušenj in ne ponavljali samo tega, kar v knjigah najdejo. Vsak lahko pozabi svojo obrt, če je redno na ta ali oni način ne izvršuje.

J a n e z : Živinorejski svet bi najboljšo naredil, ko bi takoj določil več mest kmetijskih in živinorejskih strokovnjakov pri deželnem odboru in bi vsakemu določil gotovo okrožje, kjer mora poučevati teoretično in praktično. V živinorejskih zadrugah naj bi pa uredili mesta pristavov, ki bi imeli tako delo, kakor piše »Narodni Gospodar«, da ga imajo v danskih kontrolnih društvi kontrolni pristavi in asistenti.

F r a n c e : Najboljše bi res to bilo, vendar ne verjamem, da bi mi bili bolj napredni, kot so na Štajerskem, Koroškem in pa na Hrvaškem. Resnica ostane vendarle, da, če hočemo napredovati, moramo začeti pametno. Pri deželnem odboru naj napravijo zadosti mest kmetijskih in živinorejskih strokovnjakov, naj jih imenujejo že nadzornike, izvedence ali inštruktorje. Kadar bomo imeli zadosti kmečkih gospodarjev z boljšo izobrazbo, bomo pa mogli tudi njim oddati taka mesta, kar bode seveda znatno cenejše in v gotovem oziru tudi boljše. --- c.

Želja po dobičku v stavah.

Računarji so šteli vsote, ki se v Ameriki zaigrajo vsako leto in so našli, da se zaigra na ta način letno 20.000 milijonov kron. Tam velja le dolar. Vsi hočejo naenkrat bogati postati. Zato pa stavijo in stavijo, da bi si srečo prisilili denar dobili in z denarjem veselo živeli. Z delom gre počasi, zato naj stava pomaga. V Ameriki vse stavi, vsi strastno igrajo. Mnogi dosežejo mesto milijonov le beraško palico.

Pri eni konjski dirki v New Yorku so priglasili ljudje 60 milijonov kron stave. Za vse konjske dirke se v Ameriki napravi stav za 800 milijonov kron na leto. Toda to je še prav majhna vsota, če se primerja z denarjem, ki se zaigra na borzah. Milijonarji gredo na borze, berači pridejo ven, reveži začno, kot premožni ljudje se vračajo. Tam špekulirajo cestni pometači, navadni delavci, pomočniki, tovarnarji — vsi so le v mislih, kako bi si bogastvo pomnožili. Da v tem nemiru, v tem vrvenju ni trenutka mirnega veselja in nikdar prave zadovoljnosti, je umevno.

Tako je igral lani raznašalec neke trgovine na borzi in v enem tednu zaslužil 40.000 kron. V istem času je trgovski pomočnik pridobil 200.000 K v železniških delnicah. Tajnica nekega agenta je tudi poskusila srečo na borzi katera ji je v nekaj dneh 250.000 kron naklonila. Toda srečnih je le malo. Večinoma zgubijo taki preprosti ljudje, ker se v prebrisanosti ne morejo meriti s pravimi borzijanci. Še večje vsote zaigrajo ali pridobijo milijonarji. Jožef Shondey je pred kratkim priigral v petih minutah štiri milijone na borzi za bombaž. Še isto dopoldne je prislužil še 12 milijonov. Lani je umrl kralj ameriških železnic Hariman, ki je enkrat v osmih minutah pridobil osem milijonov. Isti dan je njegov vratar, ki je skoro gotovo pri vratih kak razgovor poslušal, obogatel za 200.000 K. Božidar Price je priigral v petih minutah dva milijona. Ko bi še pol ure ostal, bi še toliko dobil. Jožef Leiter je pa izgubil pri pšenici v eni uri šest in pol milijona. Astor in njegov tovariš 12 milijonov. Ko so padle železniške delnice, so zgubili le nekateri udeleženci 36 milijonov kron.

To so grozne množine denarja in ljudje, ki se na to podajo, izgubijo veselje do vsega družega. — Tudi pri nas opazamo vedno večje hlepenje po naglem in lahkem dobičku. Hazardne, srečolovne igre so sicer prepovedane, vendar se vršijo na mnogih krajih po mestih in vaseh. Kjer se ob sobotah ali nedeljah pozno ponoči shajajo lahko-mišljeni gospodarji ali neskušeni fantje, igrajo večkrat prepovedane igre. Kolikokrat se primeri, da kak vaški magant kar naenkrat pade nizko, nizko in pride celo na boben, ker je zaigral svoje premoženje. Ob posebni sreči ali nesreči se večkrat izve po vasi: »Ta je

zgubil en večer 100 kron, 200, 400, celo 1000 kron.« Pošteni ljudje ne naznanijo nikamor, prijatelji skupaj držijo, orožniki pa takih reči tako nikdar ne vidijo. Kdor se enkrat na to poda, je za dobro gospodarstvo skoro izgubljen. — Mnoge gospodarje nalašč k pijači silijo, da jih potem lažje oberejo. Tako postane obenem igralec in pijanec. Če je izgubil, pije od jeze dobiček nasprotnika, ki navadno ni skop za pijačo; če dobi, mora pa tako vse pijano biti. Edini pripomoček bi bil, da se na deželi vse gostilne vsaj ob sobotah in nedeljah zgodaj zapro.

Ta strast za igranje se kaj zgodaj pokaže. Le pogledite otroka, kako večkrat pride brez knofov domu. »Kje so pa knofi?« vpraša začudeno mati. — »Ta me je potegnil, pa so se potrgali,« se hitro zlaže Janezek, ko se njegov pipec, ki je knofe rezal, še pozna. Pozneje se kaže ista strast v dominanju, fucanju ali kvartah. Mnoge matere so res v tem prestroge, ko mislijo, da je vsako igranje napačno. Naj imajo otroci svoje igre, naj dominajo za fižole in orehe, naj letajo in skačejo. Tudi igre na kvarte so za zabavo ali za mali denar prav nedolžne. Nekatere so na tiste podobice tako hude, kakor bi jih sam hudobec iz pekla prinesel. Lahko je brez greha, toda večinoma imajo matere čisto prav, če otroke odvrtačo od iger. Skoro vselej se vzbudijo strasti, iščejo tovarišev, igrajo na skrivnem. Če ni denarja, se doma ukrade ali vzame žito. Čim manj igrajo otroci tudi dovoljene igre za denar, boljše je. Mnogi na kmetih so poskusili srečo z različnimi srečkami. Kolikor je znano, še ni nobeden zadel velikega loza izmed naših ljudi.

Sicer tudi one ženice, ki tako rade v loterijo stavijo, niso dosti boljše. Koliko milijonov je šlo že iz rok največjih revežev brez vsake koristi v loterijske stave. Dobro se nam bo godilo, če si z lastnim delom ustvarimo boljše gospodarstvo. Torej v tvojih rokah, v tvoji pameti in tvojem srcu je zate sreča pripravljena. Tu jo boš gotovo našel, drugod nikdar.

Gnoite turšici!

Nobeno žito ne dá toliko pridelka na istem prostoru, kakor turšica, če je prav obdelana. Pri nas jo mogoče prežodaj sejejo, ko je zemlja še mrzla. Najboljši čas za setev turšice je gotovo konec aprila ali začetkom maja. Na Dolenjskem sejejo po rdeči detelji drobno turšico činkvantin, katere pa veliko manj zraste.

Za pitanje prešičev je turšica najboljše. Pravi umetniki v tej stroki jo 24 ur pred polaganjem namočijo, da ne gre neprebavljena skozi želodec. Prešičem se dá navadno zvečer, da ponoči lažje obstanejo. Čim bolj se bo razširila prešičoreja in čim debelejšje prešiče bomo hoteli imeti, več turšice bo treba

pridelati. Ker primanjkuje pogosto prostora, ko je že drugo v zemljo spravljeno, moramo na danem svetu kolikor mogoče veliko pridelati. Lani se mi je turšica posebno dobro obnesla, kakor se je tudi drugod. Vendar je bilo na njivi, kateri sem dobro pognojil s superfosfatom in kalijevo soljo, skoro še enkrat več pridelka, kakor na drugih njivah. Turšica je zrastle silno visoko, imela velike storže, ki so bili prav do vrha z zrnjem obloženi. Izračunal sem, da se je umetno gnojilo trikrat izplačalo.

Mnogi mislijo, da je fosfat dober le za ajdo in peso. V resnici pa se pozna vsem rastlinam in še prav posebej turšici. S samim fosfatom vendar ne boš dosegel popolnih uspehov. Pridejati je treba precej kalijeve soli in na njivo gnojnice navoziti. Če gnojnice nimaš ali ti časa primanjkuje, jo moreš nadomestiti z žveplenim amonjakom ali čilskim salpetrom. Na mernik posejanja vzameš lahko okoli 25 kg fosfata, 25 kg kalijeve soli in 20 kg žveplenokislega amonjaka. Nikar naj se ti ne zdi škoda onih kron za umetna gnojila, katere ti bodo bogati pridelek in rejeni prešiči obilo povrnili.

Kmetijski tečaj v Bohinjski Srednji vasi.

Deželni odbor je priredil dne 3. in 4. aprila v Srednji vasi v Bohinju poučni kmetijski tečaj. Vršil se je v dvorani novega občinskega doma. V nedeljo dopoldne sta govorila gg. poslanca Piber in dr. Krek. Žal, da je bil dopoldanski čas za predavanja zelo neugodno izbran in ni bilo tolike udeležbe, kakoršne bi bilo želeli. Vendar se je že k temu sestanku zbralo lepo število domačih mož in fantov. G. Piber govori o planšarstvu in o postavah, ki so se sklenile v zadnjih deželnozbornih zasedanjih v prid živinoreji. Najprej temeljito zavrne ugovore, češ, zakaj se proti živinorejcem od strani raznih oblasti tako srogo postopa, n. pr. zaradi prav malenkostnih prestopkov pri paši v posestvih ver. zaklada, zakaj da se te postave ne izpremenijo itd. Vse to je resnica, a v enem hipu ni mogoče preurediti tega, kar se je zakrivilo, sčasoma se bodo pa gotovo izpremenile servitutne postave, ki varujejo le posestnika sveta, ne pa živinorejca v prid živinoreji. Postava pravi, da paša škoduje gozdu. Proti temu ne moremo storiti nič, če je postava taka, dasi to, kar postava trdi, ni res. Treba bo izpremeniti postavo samo. In ravno v tem oziru se je že doseglo toliko, da se ta postava, kar se da milo tolmači. Tudi se je že takoj v prvem zasedanju deželnega zbora predlagala ureditev, revizija servitutnih pašnih pravic. Določilo se je, da bo odslej vsak posestnik naznanil število glav, ki se bodo smele pasti na dotičnem svetu. Tako se je ustvarilo nekako pre-

mirje, da ne bo prišlo do vednih preganjanj od strani dotičnega gospodarja. Agrarna oblast bo skrbela, da se bo ta nova postava tudi izvrševala. Tudi se bo pazilo, da se bo svet prav zaklinjal in se bo vsako leto lahko protestiralo, če bi se v tem oziru godila kmetu krivica.

Nato priporoča g. poslanec živinorejcem, naj res posvete vso svojo skrb negovanju živine, posebno povdarja snago po hlevih in pašo na prostem tudi ob času, ko živina še ne more v planine. Žal, da se je mnogo sveta za pašo uničilo, ko so jeli deliti »gmajne«. Ta delitev je pomenjala za živinorejo velik udarec. Godilo se je to, ko je gospodarila liberalna vlada in je veljalo načelo: razdeli in vladaj! Veliki posestniki so pokupili posamne kose, mali kmet je postal revež, ko je imel preje svoj užitek na skupnem posestvu. Ta delitev je tudi silno veliko stala. Mnogo je bilo takih ljudij, ki so bili že vse zapravili in so komaj čakali, da so pri delitvi dobili zopet košček zemlje in na ta način dalje zapravljali. V gmotnem in нравnem oziru je pomenjala delitev skupne lastnine veliko škodo, a najbolj je bila s tem udarjena živinoreja, ker paše je bilo potem konec. Po novosklenjeni postavi se »gmajna« odslej nadalje ne bo smela več deliti brez dovoljenja agrarne oblasti, ki bo pa že skrbela, da se delitev kar mogoče omeji. Tako se je v deželnem zboru v varstvo živinoreje že mnogo storilo. Določile so se tudi podpore, nagrade in prispevki za izboljšanje pašnikov, planin itd. 70.000 K se je dovolilo samo za živinorejo. Nikakor pa ne smemo misliti, da bo vse storila dežela, ne smemo se zanašati na same podpore. Treba je, da se posestniki z vso marljivostjo sami lotijo dela. Podpora zasluži le oni, ki se res sam trudi. Da bi se pa s tem dajala potuha, da bi se zanašali na same podpore in da bi sami roke držali križem, to se ne sme nikakor zgoditi. Na ta način ne bomo dosegli nikoli blagostanja, nikoli izboljšali živinoreje. Brez lastnega dela in truda ne bo nič. Neprecenljive zaklade hrani v sebi naša zemlja, toda treba jih je izkopati, treba je pridno delati, treba poslušati nasvete izkušnih mož, dati se tudi kaj poučiti in v vsakem oziru skrbeti za napredek, za povzdigo živinoreje, ki je posebno za Bohinj glavni vir vseh dohodkov, glavni pogoj blagostanja!

Z glasnim odobravanjem so poslalsci priznavali, da vedo ceniti prizadevanja svojih poslancev, zlasti g. govornika samega, da se povzdigne živinoreja in se stare liberalne postave polagoma preuredijo v prid kmetu in tako v prosep splošnega blagostanja.

Nato pojasni dr. Krek v jedrnatih besedah, kje tiči pravzaprav glavni vzrok, da imamo živinoreji, kmetu tako neprijazne postave. Glavni vzrok je nekdanja liberalna vlada, ko so v vseh zastopih imeli besedo veleposestniki in krajsčaki, ki so seveda delali potem

postave ne v prid kmetu, ampak sebi. Vodilo jih je liberalno načelo: vse razdeliti in razbiti v kosce. Tako so se jele n. pr. deliti »gmajne«. Veleposestniki so pokupili potem posamezne dele, si razširili posestvo in dobili v malih kmetih, katerim ni nič ostalo, poceni delavce. Na milijone škode se je za časa liberalnega vladanja zgodilo v planinskem svetu. In vse to, kar se je zgodilo skozi tako dolgo dobo, vse te liberalne postave prevrtni na en mah ni mogoče. Kdor to zahteva, ni pri zdravi pameti ali pa govori iz njega liberalna hinavščina! Sedaj so se začele razmere boljšati. Mnogo starih postav je deželni zbor že izpremenil v korist kmetu in živinoreji. Začetek je storjen, a treba je sedaj pameti, držati skupaj, ne zabavljati, ne delati zgaje in zmešnjave! Kdor v sedanjem času drži z liberalci, ta leze nazaj v one čase, ko je gospodaril liberalni grajščak! In teh časov si vendar ne bomo želeli nazaj. Hvala Bogu, da so minuli! Prav bi bilo, da bi se v naših časih podal tudi veleposestnik s kmetom na skupno delo. Seveda, dokler se bo držal starih načel, to ne bo mogoče. A pravo bo njegov pogin, če bo ostal osamjen. Glavna opora blagostanja vseh stanov je mali in srednji kmet. Na tega se je v prvi vrsti treba ozirati. G. govornik priporoča končno, naj drže kmetje trdno skupaj! Le ako bodo tesno združeno med seboj zvezani, bo mogoče kaj doseči. Na raznih zgledih ameriških trustih itd.) pokaže, kaj premora združena moč! Še enkrat povlarija slogo, edinost in sklene: Ena politika — ena vera, ena politika — eno lelo! Zato pa bomo vsi enako molili, vsi enako volili in vsi enako delali!

V dno srca so segle navzočim besede dr. Kreka. Da bi jih pač vsak dobro premislil in se po njih ravnal! Izvrsten pouk obenem tudi za one, ki brezmiselno zabavljajo delu naših polancev. Srečala jih pamet!

V nedeljo 3. aprila popoldne je predaval zadružni komisar dr. Lovro Pogačnik o »Zadružništvu«. Prav zanimivo in poljudno je razložil naturalno gospodarstvo v nekdanjih časih in popisal, kako se je po l. 1848. z zemljiško odvezo gospodarstvo izpremenilo. Nato je pojasnil, kako je liberalizem pretil uničiti zlasti kmečki stan in kako je ravno v zadružništvu našel kmet svojo rešitev. Razložil je postanek rajfeizmovk in njih upravo. Nalaje povdarja tudi velik pomen drugih gospodarskih zadrug v gmotnem in npravnem oziru in k sklepu priporoča navzočim, naj se zvesto oklepajo svojih domačih zadrug, hranilnice in kmečijskega društva, ker le potem bodo zadrug vedno lepo vspevale v korist in blagor kmečkega stanu.

Ljudstvo je z velikim zanimanjem sledilo gospodu govorniku in mu z glasnim odobravanjem pokazalo svojo hvaležnost. Dvorana je bila natlačena do zadnjega kotička, kakor tudi naslednji dan pri obeh predavanjih

V ponedeljek dopoldne je poučeval g. nadučitelj H u m e k z Bohinjske Bistrice o sadjarstvu. Navedel je razne sadne vrste, zlasti jabolčne, ki so za Bohinj najprikladnejše in pokazal tudi vzorce. Obširno je razlagal, kako se sadno drevje pravilno sadi in to pokazal s slikami na tabli. Nato je pojasnjeval, kako se mora oskrbovati mlado sadno drevje v mladosti do 10. leta in kako skrbeti za odraslo in staro sadno drevje in kako zatirati razne sadne škodljivce. Govoril je končno o boleznih sadnega drevja, gnojenju, pomladitvi in precepljevanju, kakor tudi o spravljaju in vporabi sadežev. Žal, da kratko odmerjeni dopoldanski čas pred deseto mašo ni dopuščal, da bi bil gospod predavatelj mogel posebno še zadnje točke obširneje obdelati. Z velikim zanimanjem je poslušalo občinstvo temljito predavanje, ki je bilo kar mogoče praktično in nazorno, ker je gospod predavatelj imel vedno pred seboj razne vzorce in sam pokazal, kar je učil, na živih zgledih. Upamo, da nam pride g. nadučitelj še večkrat kaj povedat o tej tako važni, a žal, doslej preveč zanemarjeni stroki kmetijstva.

Popoldne je predaval g. živinozdravnik iz Radovljice S t e g ú o konjski bolezni k o l i k i in o n o v e m z a k o n u glede živinskih kužnih boleznih. Razlagal je natančno vzroke te bolezni, njene znake in njeno zdravljenje. Za konjerejce je bil ta pouk zelo velike važnosti, ker gotovo niso doslej te bolezni tako natančno poznali in si marsikdaj niso znali pomagati. Važno je tudi, da ljudje dobro poznajo postave glede živinoreje. Zato je g. živinozdravnik razložil tudi nove določbe glede potnih živinskih listov in novo postavo glede kužnih boleznih pri živini.

Tako se je prvi poučni kmetijski tečaj v Bohinju prav dobro obnesel in upamo, da bo obrodil obilo sadu. Ljudstvo je prav iz srca hvaležno deželnemu odboru, kakor tudi vsem gg. predavateljem in pričakuje, da se podobni tečaji še večkrat priredijo.

Žene in matere v našem delu.

III. Domača hiša.

Ko sem hodil po Dunaju, sem videl lepe asfaltne ulice, po katerih se hodi kakor po preprogah. Ob njih so hiše, ki imajo stanovanje za 1000 do 2000 ljudi, s tremi, štirimi, tudi s petimi nadstropji. Obložene so z marmorjem, kakor bi bile vse iz rezanega kamna. V izložbah vidiš vse, kar si more človek pozeleti. Ena taka hiša je več vredna, kakor 20 naših vasi.

Pri tem sem se spomnil na domačo kmečko vas, ne naše hiše, ki so ponižne in priproste, kakor njih prebivalci. Nimajo kamnitega tlaka, toda Oče je napravil okolo njih mehki tlak zelenih travnikov in jih obdal z rodovitnimi njivami, na katerih solnce in

dež množita naše pridelke. Kakor angelj varuhi, ki si drug drugemu roko podajajo, jih senčijo sadna drevesa in venec hribov in gora s tihimi gozdi jim kaže božjo vsemogočnost. Jasno sem spoznal, da je domača hiša, katero je sam Bog okrasil, veliko lepša, kakor vse tuje bogastvo. Tam je rojstna hiša, ki vsakega z neko čudno močjo vleče vedno nazaj, tam starši, znanci in prijatelji. — Čudno, da morejo ljudje tako brezmisleno v tujino odhajati. Mnogim pride spoznanje seveda prepozno.

Koliko je naravna lepota večja od umetne, se vidi tudi na Dunaju. Na pravili so ob ulicah male parke, da imajo le nekaj zelenega, čeprav jih je to stalo stotisoče in razpisali so posebne nagrade za one posestnike, ki bodo svoje hiše lepo okrasili. Nam je Bog to lepoto kar v naročje vrgel. — Če pa ni naša kmečka hiša lepa, če je pogosto zelo zanemarjena, smo navadno sami krivi. Naš pregovor pravi, da drži žena tri vogle hiše po koncu, kar je popolnoma resnično. Gospodar se kaže v delu na polju, v skrbi za živino, žena pa ima skrb za hišo in kuhinjo, za pravo vzgojo otrok in domača dela. Iz kmečkih hiš bodo prihajali prihodnji gospodarji, duhovniki in vodniki naroda. Od matere se bodo učili otroci ljubezni do Boga; v domači hiši se bodo navadili reda in dela. Tukaj je pravo polje za pošteno slovensko ženo. Po mestih, kjer so mnoge ženske vero izgubile, mislijo mnoge svobodne žene, to je take ženske, ki hočejo vse možne pravice in službe doseči, le na to, kako bi se bolj osvojile od možkega jarma in vse delale, kar delajo možje. V kmečki hiši pa ve žena in mati, da je zadosti dosegla, če prav skrbi za hišo in otroke.

1. Red okoli hiše.

Pri Volfersvilu v Švici sem videl navadno kmečko vas. Hiše so bile lepše, kakor v naših mestih na deželi. Najbolj me je iznenadilo, ko začenem okoli hiš gledati, kjer ni bilo nikjer nobenih smeti, nobene štraje in sploh nobenega nereda. Pred hišo so bili vrtički z lepimi cveticami in rožnimi grmiči. Pota lepo s peskom posuta; zadaj pa gnojišče in prostor za kompost, kamor so spravljali smeti in jih dobro porabili za gnoj. Povsod najlepši red, ki vsakemu precej kaže, da so tu pridni in reda vajeni ljudje doma. Pomije so vedno dajali preiščem ali napravili zanje poseben odtok. Še gnojišče je bilo tako skrbno napravljeno in zavarovano, kakor bi hotel Švicar pokazati, da ima res tu največji zaklad. Švicar ima prav obilo gnoja za travnike, ki mu skrb obilno povračajo.

Pri nas je okoli hiš vedno dosti gnoja in nepotrebnih ostankov, le na njiivi gnoja pogosto primanjkuje. Slama, stelja, drva, iverja, blato, gnoj, lasje, stari čevlji, saje, kosti in ostanki jedi, ognjito sadje, krompir in korenje, vse pride ven na eno ali drugo stran hiše, ki ne kaže vsled tega posebnih dišav. To je najpred neumno, ker vse te

reči so jako dobro gnojilo, toda večino ma še ne poznamo komposta in njegove prekoristne naprave za umno gnojenje. Včasih, tako za nedeljo ali večje praznike se že vzame v roko metla ali vsaj grablje in lopata, da se le hujše reči s pota spravijo, toda delo je površno in ti odpadki se slabo spravijo, da njivam premalo koristijo. Razen tega so pa te smeti okoli hiše zelo grde. Stokrat grši je to blato okoli hiše, kakor če bi šla dekle v nedeljo tudi raztrgana k maši. Povsod, kjer bodete kaj takega videli, imate že dokaz, da v hiši reda ne poznajo. V take kraje nikar ne hodi po nevesto, ker boš le butaro dobil. Sicer bi morala žena, in še posebno dekleta paziti, da bo vse okoli hiše vedno v najlepšem redu. Revščina je častna, četudi je grenka, toda nemarnost in zanikrnost sta vedno grdi. »Kako je pa mogoče red ohraniti«, bi marsikatera dejala, »ko je toliko dela in skoro povsod vse drugo na drugem leži? Otroci nasmetijo, mož je neroden, jaz pa sama za vse! Kdo naj še na take malenkosti pazi?«

Če kaka žena ni nikdar reda poznala, se ga seveda ne more navaditi. Če se je pa kdo v red vživil, mu bo ravno tako kakor mladim fantom, ko koračnice slišijo. Noge se kar same od sebe privzdigujejo. Ali ptiču, ko pomlad pride, ko se mu kar samo ob sebi poje. Kdor se je reda navadil, mu je red potreba, katere ne more opustiti. Dokler ni vse urejeno, ne more počivati. Otroci so res poredni, vse nasteljejo in razmečejo, če mati sama reda ne pozna. Ravno v tem se kaže, če je mati prav pazila na svoje otroke, in jih že od zgodnje mladosti dobro vzgojila. Pozneje je seveda težko začeti. To je res malenkost, toda podlaga je vendar za poznejše učenje, za pridnost, za značaj, torej za vse človekovo življenje. Za take reči se je pa vendar treba malo potruditi.

Zapazil sem tudi pri mnogih hišah prav doma razdrte meline, kjer koprive rastejo in se je trnje udomačilo. Začetkom je morda gospodinjo bodla v oči ta zanemarjenost in je napravila sklep vse to precej popraviti, kadar bo čas. Polagoma se je navadila na to razdejanje in vse je ostalo pri starem. Ali bi ne bile naše hiše veliko lepše, ko bi se vse to popolno odpravilo. Trnje se poruje, koprive pokončajo in vse se pokrije z rušo zelene trave. Kjer je prostor, naj se v bližini hiše kolikor mogoče zasadi sadno drevje, ki daje veliko sadja in je ob času ognja najboljša bramba. Kdor pa hoče posebno lepo imeti pri hiši urejeno, naj zasadi precej cvetic. Skoro pri vsaki hiši imajo dekleta svoje vrtičke, ki so pa majhni in neznačajni. Ograja vedno napol podrta in notri vse natlačeno, ker primanjkuje prostora.

2. Zunanost.

Gospodarji dosedaj niso dosti gledali, kako hiša izgleda. Če se je le mo-

glo notri stanovati, so bili zadovoljni. »Zame je dobro, drugemu pa ni nič mar«, se je tolažil naš stari Kranjc. Če ni hiša sama od sebe skupaj zlezla, ali kak ogenj malo pomagal, je ostalo vse, kakor je bilo poprej. Le če je dobil prav bogato nevesto, ki je imela lepo hišo doma, se je morala njej na čast hiša popraviti, ako je bilo dosti penezov. Če so pa začeli nekateri popravljati, se je še sosedov lotila neka čudna želja po veliki hiši, ki mora imeti nadstropje, kaščo, v gornji hiši vse po novem napravljeno. Zidali so in zidali ter si prizidali velik dolg, iz katerega ne bodo več prišli. To je nespametno.

Dobro je pa, če so hiše na zunanje prav lične in lepo osnažene. Dosedaj se je v tem veliko premalo storilo. V mnogih krajih so hiše grdo rujave in razdrapane, da bi se drugod še berači sramovali stanovati v takih hišah. Če vprašaj natančneje, boš izvedel, da so lastniki večkrat premožni, ki bi z igračo lahko dali hišo lepo z mavto osnažiti in potem pobeliti. Tuji prihajajo med nas in pišejo ter pripovedujejo po svetu, kakšni smo: »Napol divje ljudstvo, ki v takih hišah stanuje«. — Apno in pesek nista nikjer posebno draga. Naša navadna čast zahteva, da po svoji moči storimo potrebno in vse hiše lepo pobelimo. Revščina ni sramotna, lenoba je pa vselej grda.

Tu morajo pa ženske začeti. Možje nimajo vselej zadosti smisla za take »male reči«. Steber hiše mora hišo podpreti. Vedno drezanje gotovo svoj namen doseže. Mnogo žen sem pa videl, ki so se pogumno lotile tega ponižnega dela. Pri tem se množi tudi otrokom ljubezen do doma. Čim lepša in ličnejša bo domača hiša, raje bodo otroci doma in bolj jo bodo otroci ljubili, če zna mati ljubezen do doma vzbuditi v mladih srcih.

Drobtine

KAKO SE UNIČUJE ŽIVEŽ.

Leta 1901 se je v Avstriji porabilo za kuhanje piva 5,948.950 kvintalov (meterskih stotov) ječmena. Iz tega ječmena se je skuhalo 21,259.231 hektolitrov piva.

V 5,948.950 kvintalih ječmena je bilo:

1. beljakovin	662.713 m. stot.
2. maščobe	128.497 » »
3. oglenčevih hidratov	3,862.653 » »

Skupaj 4,653.863 m. stot.

hranilnih snovi.

V 21,259.231 hektolitrih pive pa je bilo:

1. beljakovin	76.535 m. stot.
2. maščobe	— » »
3. oglenčevih hidratov	938.382 » »
4. alkohola	673.492 » »

Ker nima alkohol nobene redilne moči v sebi, je imelo pridobljeno pivo samo 1,014.917 meterskih stotov hrane.

V ječmenu je bilo torej redilnih snovi 4,653.863 m. stot.
V pivu pa samo 1,014.917 » »

torej je šlo v izgubo za 3,638.946 m. stot. živil.

In sicer je šlo v izgubo:

1. beljakovin 586.179 meter. stotov.
Ker potrebuje delaven človek na dan 145 gramov beljakovin, bi izgubljena množina beljakovin zadostovala za 1,107.000 delavcev za živež za celo leto.

2. Maščobe je šlo v izgubo 128.497 meterskih stotov.

Če se računa za jednega delavca 100 gramov maščobe na dan, bi ta maščoba zadostovala za 351.000 delavcev za celo leto.

3. Oglenčevih hidratov je šlo v izgubo 2,924.271 meterskih stotov, kar bi zadostovalo za hrano za 1,596.000 delavcev skozi celo leto.

To je res neumno gospodarstvo! Po jedni strani kriče: moka je draga, špeh je drag, živež je drag . . . Po drugi strani se pa milijone in milijone stotov živeža uničuje! Stari Rimljani, to se pravi: razvajeno nižje ljudstvo v Rimu je zahtevalo od vladarjev: Panem et Circenses! Kruha in iger! Naš rod tudi leti preveč za veselnicami, v nečem pa je slabejši od Rimljanov. Ti so hoteli vsaj kruha, pri nas pa hoče ljudstvo špirita in zopet špirita.

Iz zgoraj navedene množine ječmena se je pridobilo 673.492 meterskih stotov alkohola, kar je približno toliko kakor 7000 vagonov špirita. Koliko koristi je imela avstrijska domovina od tega, da se je toliko redilnih snovi izpremenilo v vpijanljive pijače? Drugega ne, kakor da je pridobila nekaj izgubljenih bitij.

Pa kar smo povedali, ne velja samo o ječmenu, marveč tudi o drugih živilih. Koliko krompirja, rži, sadja se vsako leto podela v žganje. 1 kg jabolka ima 130 hran. jednot; ako se računa na mernik 20 kg, ki stanejo recimo 1 K 60 h, smo s tem kupili 2600 hranilnih jednot. Ako so se jabolka prekuhala v žganje, se je vse hranilo uničilo, ker žganje prav nič ne redi.

Nedavno nam je tožila uboga delavka, kako je sladkor drag. Koliko sladkorja se potrebuje po družinah! In vsako leto se razdene toliko sadnega sladkorja, da se zamenja z ničvrednim alkoholom.

Smešnice.

Čudna ženska. Doktorjeva gospa je pa res nekaj posebnega! Govori, kakor bi imela dvajset let, oblači se, kakor bi bila stara petindvajset let, ima se za tridesetletno — v resnici jih ima pa petinštirideset.

Vestna. »Ali je vaša mlekarica tudi zanesljiva?« — »Pa še kako! Še vodo prej precedi, predno jo v mleko vlije!«

Kdor kupuje gvančno blago za
moške in ženske, najde jako
veliko izber in zelo ugodne cene
515 pri domači tvrdki 20-1

R. Miklauc, Ljubljana
Stritarjeva (Spitalska) ul. 5

Naši

1026

ČEVLJI

se izdelujejo kljub nizki
ceni le iz najboljšega
materijala in združujejo
brezhibne oblike z naj-
višjo eleganco.

Alfred Fränkel kom. dr.
Ljubljana, Stritarjeva ulica 9.

Podružnice v vseh večjih
mestih tu- in inozemstva.

366 — Ustanovljeno 1832. — 53 1

Priznано najboljše oljnate barve

zmlete s stroji najnovejše sestave, prekašajo vsako
konkurenco po finosti, ki omogočijo z jako majhno
množino pobarvati veliko površino, razpošilja po
nizkih cenah

Adolf Hauptmann, Ljubljana

prva kranjska tovarna oljnatih barv, firneža, laka
in steklarskega kleja.

Zaloga slikarskih in pleskarskih predmetov.
Ilustr. ceniki se dobe brezplačno.

Pozornost!

Čajol

izvrstna
pljuča!

vinarjev 6 vinarjev

stane kocka za en kozarec pripravljenega čaja
z rumom in sladkorjem ali citrono ali kavo

z mlekom ali sladkorjem 8 vinarjev

406 dobi se povsod. 10-1

Izdelovalnica živeža, Praga I-884.

Priporočam - **izbornega vina**
veliko zalogo
žganja in olivnega ali namirnega olja.
Ceniki na zahtevo zastoj. 1314 8

Martin Sreboth, Poreč (Parenzo) Istra.

Sukneno in modno blago
za moške obleke, volneno
gladko in lepo pisano v vseh
barvah za ženske obleke, pe-
rilni delen, batist cefir in
kambrik za bluže in krila.
Došlo v veliki izbiri
514 po ugodni ceni

R. Miklauc

Ljubljana, Stritarjeva, (Spitalska) ul. 5.

Priznано dobro blago za

3698 13-1

moške in ženske obleke

sukno, platno in drugo manufakturno
blago se kupi naj-
ceneje v Ljubljani **„Pri Gorenjki“**
Pogačarjev trg. Ostanke po znižanih cenah.

FR. MALLY & DR.,

parna opekarna in to-
varna zarezane opeke

v Srednjih Gameljnih pri Ljubljani

Pisarna v Ljubljani, Resljeva cesta št. 2.

priporoča zarezano opeko, strojni strešnik, zidno opeko
na stroj itd. najboljše kakovosti in v poljubni množini.

881 5-1

Za trpežnost zarezane opeke
I. in II. vrste se jamči najobširneje.